

NIEUWSBRIEF 127

Een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge, ISSN 1382-1962, januari 2009

Van het bestuur

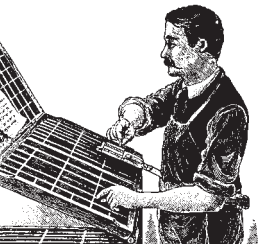
Bij het omslag

Het omslag van Nieuwsbrief 127 is verzorgd door Peter Duijff van De Eierland Pers te Schalkhaar. Het getal 127 is een priemgetal, dat wil zeggen een getal dat slechts deelbaar is door twee verschillende positieve getallen, namelijk door 1 en door zichzelf. Volgens deze definitie is het getal 1 zelf dus geen priemgetal. Op de voorzijde van het omslag zijn perforaties zichtbaar. De plaats van de perforaties is niet willekeurig; zij stemt namelijk overeen met de priemgetallen die aan Nieuwsbrief 127 vooraf zijn gegaan. Op de achterzijde van het omslag zijn deze priemgetallen weergegeven. Omdat de priem ook een stuk gereedschap is, komen de staalachtige kleuren blauw en zilver terug in het omslag. Het omslag is gezet uit de Spectrum en gedrukt op een Korrex Stuttgart proefpers op 170 grams donkerblauw Butterfly. Alex Barbaix was behulpzaam bij het perforeren van het omslag.

Bij de Koppermaandagprent

De laatste *Loodletter* (15e jaargang nr. 2), de nieuwsbrief van de Stichting Lettergieten te Westzaan, viel onlangs op de deurmat. Acht pagina's tekst geheel gezet in Monotype-lood en gedrukt door boekdrukatelier het Y te Amsterdam. Jaap construeerde met zetmateriaal, ornamenten, lijnen en blikvangers een afbeelding van dé Monotype-gietmachine ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de stichting. Deze prachtige afbeelding is nu de blikvanger van onze Koppermaandagprent 2009. Wat zouden wij drukkers zonder letter?

Jaap is sinds de oprichting betrokken bij de Stichting Lettergieten. Vanuit zijn jarenlange ervaring met opmaak en lay-out in de drukkerij heeft hij voor Koppermaandag 2009 een pamflet gemaakt dat de Stichting Lettergieten in de schijnwerpers stelt. 2009 wordt een belangrijk jaar! Wat zal het brengen, een nieuw gebouw op dezelfde locatie? Of een museum op een nieuwe locatie? De waarde van het nog letter kunnen bestellen is voor de stichting Drukwerk in de Marge groot. 'De Stichting Lettergieten is voor ons van levensbelang,' volgens Bubb Kuyper, voorzitter van Drukwerk in de Marge.

Met Jaap is het heerlijk samenwerken. Hij legt dingen vast, maar hij kan evengoed maten en drukgangen aanpassen. In alle gevallen stelt hij zich plooibaar op, ten gunste van het werk dat moet gebeuren. Voor de kopermaandag is hij enkele weken aan het puzzelen geslagen, hij heeft proefdrukjes tot plakmodellen uitgewerkt. En toen hij wist wat hij wilde werd het concept in lood opgezet, uitgevuld en ingesloten tot drukbaar zetsel. Elk detail, kleur, grootte, enz. heeft hierbij voor hem een waarde. Het totaalbeeld moet er prettig uitzien. En dat doet het. Jaap, tussen haakjes, dank voor je inzet.

Alex Barbaix

Een nieuwe secretaris

Na jaren van trouwe dienst heeft onze secretaris Marja Scholtens te kennen gegeven meer tijd aan andere zaken te willen besteden. Het bestuur dankt haar heel hartelijk voor haar inzet. Het verslag van de afgelopen jaarvergadering dat u hierna aantreft, is Marja's laatste bijdrage als bestuurslid.

Inmiddels is een nieuwe secretaris aangetreden: Silvia Zwaaneveldt heeft Marja's taken overgenomen. Silvia is te bereiken via silvia@drukwerkkindemarge.com, of per post op Gerrit Doustraat 4, 2311 XP Leiden.

Jaarvergadering 9 november 2008, Leiden

Bubb Kuiper opent de vergadering, waarna hij het woord aan Frans den Breejen geeft die een korte uitleg geeft waar het geld van de Stichting aan uitgegeven is. *Frans*: Het meeste geld gaat naar de nieuwsbrief, de beurs, administratiekosten, iets aardigs zoals de Laurensz Janszoon Costerprijs – totaal is dat € 19.000.

Verder meldt hij dat er kleine terugloop is van contribuanten van 546 naar 530. Het bezoekersaantal van de Boekkunstbeurs was zaterdag 660, waarvan 500 betalende bezoekers. De handboekbinders geven dit jaar geen vrijkaartjes meer. Het aantal betalende bezoekers is ook beter vanwege een betere toegangsbeveiliging. Zoals elk jaar komt er in de nieuwsbrief van maart een volledig financieel overzicht.

Bubb memoreert de mooie DVD van Frans de Jong, ook wijst hij nog eens op het materiaal van Bram de Does dat door de Stichting is aangekocht en door eenieder te gebruiken is. De Kaba-ornamenten staan bij Sander Pinkse, de Lettersnider-letter bij Bubb. Doe iets zinnigs met dit materiaal.

Dick Wessels suggereert dat gebruikers van het materiaal er iets tegenover stellen, bijvoorbeeld omslag van de nieuwsbrief, iets voor Bram de Does.

John Cornelisse vraagt of de Kaba-ornamenten ook bijgegoten kunnen worden.

Bubb antwoordt dat dat niet het geval is.

Bubb: De vragenlijst voor de inventarisatie heeft iedereen ontvangen. Diegenen die nog niet reageerden worden verzocht dat alsnog te doen.

Sander De formulieren die teruggekomen zijn worden verwerkt. De resultaten komen op de website. Van 200 formulieren zijn er 125 terug; niet slecht, maar niet compleet.

Bubb Neemt afscheid van Marja Scholtens als secretaris en kan melden dat Silvia Zwaaneveldt haar taak overneemt.

Puetmannprijs

De Puettmannprijs gaat dit jaar opnieuw naar een vrouw: Carola Rombouts. Dames doen het dus goed, een opsteker. *Bubb* raadt iedereen aan bij Carola langs te gaan.

Rondvraag

Lies Verdenius vraagt aandacht voor de subsidieaanvraag van het Grafisch Centrum in Amsterdam. De aandacht en meelevens kan getoond worden door een handtekening op de rondgaande lijst te zetten.

Kees Thomassen: Mogen we die mooie consumptiebonnen niet houden? Alex drukte weer een mooie bon en eigenlijk wil iedereen wel zo'n bon hebben. *Bubb* gaat er achteraan en zal iedereen een bon, die nu niet meer te gebruiken zal zijn, bezorgen. *Bubb* laat nog eens weten erg gelukkig te zijn met de bestuursleden, dat er dingen gewoon lopen zonder dat hij dat hoeft aan te sturen.

John Cornelisse meldt dat de kredietcrisis ook goede kanten heeft en dat de loodprijs erg naar beneden is gegaan.

Carola Rombouts doet de suggestie dat het misschien een idee is om op de Boek-kunstbeurs de drukkers dan wel binders bij elkaar te zetten en niet door elkaar. Er zijn zoveel binders en aanverwante artikelen.

Over dit punt lijkt iedereen wel een mening te hebben. Het onderwerp komt vrijwel elk jaar terug. Volgens vele drukkers zijn er te veel binders op de beurs. Is dit eigenlijk wel zo, en zo ja, is dat erg?

Sander zegt dat er niet zozeer sprake is van een scheve verhouding. Er zijn 40 boekbinders en 60 drukkers.

Reactie Zij hebben wel meer meters!

Vraag: Moeten we dan fysiek scheiden? Moeten we meer streven naar meer kleine uitgevers?

Jan Keijser geeft desgevraagd als antwoord dat hij positief is over deze opstelling in de kerk en de samenwerking met de boekbinders.

Bubb ziet het als taak van het bestuur om onderzoek te doen naar de mogelijkheden en wenselijkheden van opgenoemde ideeën.

Bubb heeft nog een laatste vraag: wie maakt de kopermaandagprent?

Dit was mijn laatste verslag en laatste optreden als bestuurslid van de Stichting. Het was een genoegen om deel uit te maken van deze club. Nieuwe wegen wil ik betreden met nog meer drukken, zowel hier als in Frankrijk. De wijn smaakte prima. Dank.

Marja Scholtens

Mooi Marginaal 3

Op vrijdag 28 november jongstleden vond de feestelijke presentatie van *Mooi Marginaal 3* plaats, in de historische Gravenzaal van het Haarlemse stadhuis. Ruim 150 belangstellenden genoten, na een hartelijk en betrokken welkomstwoord van wethouder Maarten Divendal, van een fraaie en geestige feestrede van de cabaretier en bibliofiel verzamelaar Diederik van Vleuten. Men kon de vijftig geselecteerde drukwerken, tentoongesteld in vitrines, bewonderen en na de receptie aangeboden door het gemeentebestuur van de stad Haarlem lag voor de aanwezigen de catalogus klaar en het gelegenheidsdrukwerk met de achttien stellingen die Diederik van Vleuten als uitgangspunt nam voor zijn tekst. Veelvuldig kon men vernemen

MOOI
MARGINAAL
2006-2007

dat het niveau van deze derde editie *Mooi Marginaal* zeer hoog lag.

De *Stichting Laurens Janszoon Coster* organiseerde in 2004 voor de eerste keer de uitverkiezing van de mooiste marginale Nederlandse en Belgische drukwerken uit de jaren 2003 en 2004, met bijbehorende catalogus en rondreizende expositie. Dit werd zo'n groot succes, dat het bestuur van de stichting met volle overtuiging aan het organiseren van een tweede en nu ook de derde manifestatie begon, met publicaties uit respectievelijk de jaren 2004/2005 en 2006/2007. Uit de 131 drukwerken door 61 inzenders koos de onafhankelijke jury, bestaande uit Tiemen Harder, Jan de Jong, Marcus de Schepper, Niek Smaal en Rickey Tax, vijftig drukwerken. De jurering werd op voortreffelijke wijze gecoördineerd en bewaakt door

het oud-jurylid Jeffrey Bosch. Bij de vervaardiging van die 50 bekroonde plano's en boeken waren maar liefst 31 drukkende leden van *Drukwerk in de Marge* betrokken. Sander Pinkse gaf op fraaie wijze vorm aan de catalogus, waarin alle vijftig bekroningen uitgebreid staan beschreven, inclusief juryrapport en twee illustraties in kleur.

De catalogus wordt gratis aan alle contribuanten van de *Stichting Drukwerk in de Marge* toegestuurd. Extra exemplaren zijn inclusief verzendkosten voor € 7,- te bestellen bij de secretaris van de Stichting Laurens Janszoon Coster, Bubb Kuyper, Gedempte Oude Gracht 41, 2011 GL Haarlem, e-mail bubbkuyper@netaffairs.nl. De stellingen van Diederik van Vleuten werden door de Lojen Deur Pers gedrukt en daarvan is nog een klein aantal exemplaren te koop, gewone voor € 10,- en enkele luxe gesigndeerde op Japans voor € 25,-, beide exclusief verzendkosten en eveneens te bestellen op bovenstaand adres.

De expositie is thans aan een langdurige reis begonnen, om te beginnen gedurende de maanden januari en februari in de Openbare Bibliotheek Amsterdam, in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad. In de maanden maart en april zal de expositie te zien zijn in de Zeeuwse Bibliotheek te Middelburg, waarna ze voor de daaropvolgende twee maanden mei en juni verhuist naar de stadsbibliotheek Antwerpen, sinds kort Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience geheten. Daarna worden het Centre Céramique te Maastricht en het Grafisch Museum Groningen aangedaan.

Bubb Kuyper

Leeft boekdruk nog?

Begin november vond in de St Bride Library in het historische Fleet Street-gebied van Londen een conferentie plaats onder de titel *Letterpress, A Celebration*. Het programma was gevuld met acht sprekers en tussendoor kleine koffie-, thee- en lunchpauzes. De belangstelling was groot, zo groot zelfs, dat een paar honderd geïnteresseerden nul op het rekest kregen.

De dag begon met een introductie door Rob Banham, van de Friends of St Bride, en Catherine Dixon. De eerste spreker, Phil Abel van de 'Hand&Eye Letterpress' liet zien hoe het mogelijk is een commercieel bedrijf te leiden en kwaliteitswerk te maken, met gebruik van de Monotype, handletter en polymeerplaten. Hij deinst er niet voor terug boeken in oplages van 20.000 exemplaren voor de Folio Society te drukken.

De ook in Nederland bekende Claire Bolton sprak over de Alembic Press, de geschiedenis, de opdrachten voor gelegenhedsdrukwerk, de eerste drukpers die ze in Edinburgh kocht en over een jarenlang lopend project voor het persagentschap Reuters. Iedere keer dat een medewerker van Reuters om het leven komt, drukt zij een 'In Memoriam'-pagina in een oplage van 50 exemplaren. Deze pagina's worden zorgvuldig in cassettes bewaard. De laatste jaren drukt ze steeds vaker pagina's. Alex Cooper en Rose Gridneff van de London College of Communication lieten zien hoe studenten van verschillende disciplines, o.a film en geluid, boekdruk integreerden in hun werk.

Alan May, die de pers bouwde voor de BBC-documentaire van Stephen Fry over Gutenberg, liet alle schetsen en stadia zien van de bouw. Van houten persen bouwen heeft hij een full-time bedrijf gemaakt. Hij bouwt ze nu aan de lopende band.

Harry McIntosh presenteerde zijn MacTronic 2, de nieuwste versie van het door hem ontwikkelde systeem waarmee hij de Monotype gietmachine aanstuurt. Met de nieuwe plug-in kan hij nu ook InDesign-bestanden verwerken.

John Randle van de Whittington Press sprak niet over zijn eigen prachtige productie, maar liet ons werk zien van Amerikaanse private press-drukkers waarmee hij sinds 1976 samenwerkt en bevriend is geraakt. Hoogwaardige kwaliteit hier, niet altijd even origineel en soms op het kitscherige af, vooral wanneer het om de boekbanden gaat.

Alan Kitching en Celia Stothard van de 'Typography Workshop, Printroom and Studio' presenteerden hun werk in een tweespraak en lieten foto's zien van een enorme collectie houten letter, die ze op de kop hadden getikt bij een drukker in Engeland. Alan gebruikt hoofdzakelijk houten letter in zijn werk, dat hij op een – in de jaren 70 – door Stephenson and Blake op maat gebouwde proefpers drukt. In de bekende 'Machine Room' drukte Helen Ingham, van de 'Hi-Artz Press' op een Albion-pers en in de bibliotheek en de tentoonstellingsruimte stonden tafels waar drukkers en studenten hun werk te koop aanboden. De tafel met de studenten van de LCC (London College of Communication) trok veruit de meeste belangstelling: kleurig, sterk en mooi werk, een 'Celebration of Letterpress'.

Thomas Gravemaker

← ↑ Werk van Alan Kitching (afbeelding boven © The Random project)

Agenda

Museum Meermanno

‘Het moet niet mooi worden.’ De boeken van Tom Lanoye

Van 31 januari t/m 5 april 2009 organiseert Museum Meermanno een bijzondere tentoonstelling over de boeken van Tom Lanoye, naar aanleiding van zijn bekroning met de Gouden Ganzenveer (2007).

Vanaf zijn eerste uitgaven, in eigen beheer verspreid bij talloze optredens, heeft Lanoye het uiterlijk van zijn boeken mede bepaald. Zijn ontmoeting met bibliofielen, die zijn werk fraai lieten binden, bracht Lanoye op het idee van een uitzonderlijke vorm voor zijn boeken. Sindsdien werd van elke uitgave een beperkt aantal exemplaren met de hand gebonden door Handboekbinderij De Pers in Antwerpen. De materialen daarvan zijn verbazingwekkend divers, van staal tot tapijt en van perkament tot kokosmat.

De ook voor Nederland ‘gewone bibliofilie’ van het in leer gebonden boek laat Lanoye daarmee snel achter zich. Vanaf 1991 neemt Lanoye het heft in eigen handen en bepaalt hij het basisidee van deze luxe edities. ‘Het moet niet mooi worden’, is daarbij de richtlijn en er wordt korte metten gemaakt met alles dat zweemt naar ‘dat bibliofiele gedoe’. Intussen krijgen de boeken in opdracht van zijn uitgever Prometheus een gedegen typografische vormgeving die steeds in de vertrouwde handen was van Jan Willem Stas of Gert Dooreman.

De tentoonstelling zal deze voor Nederland ongewone boekobjecten van alle kanten laten zien en de bezoeker daarbij confronteren met dweilen, doe-het-zelfmaterialen, loden verzegelingen, aan stukken gesneden canvas banieren én met de moderne vormgeving van romans, essays en toneelstukken. Er worden in de tentoonstellingsperiode speciale bijeenkomsten georganiseerd over boekbinden en typografie en de auteur heeft toegezegd een speciaal optreden te komen geven.

Omar Khayyám. Een boek in de woestijn. 150 jaar in Engelse vertaling.

De gedichten van de Perzische dichter Omar Khayyám (ca. 1048–1123) werden pas in de negentiende eeuw bekend in West-Europa en kregen snel een wijde verspreiding als de zogeheten *Rubáiyát of Omar Khayyám*. Die titel is in 1859 bedacht door de eerste Engelse vertaler, Edward FitzGerald (1809–1883).

In 2009 is het precies 150 jaar geleden dat FitzGerald zijn eerste vertaling van de *Rubáiyát* uitgaf én het is 200 jaar geleden dat hijzelf geboren werd. Die samenloop is een mooie aanleiding voor het museum om, in overleg met het Nederlands Omar Khayyám Genootschap, een tentoonstelling te organiseren.

In de eerste zaal van de tentoonstelling zullen typografisch fraaie uitgaven aan de orde komen en in de tweede zaal geïllustreerde edities. Van beide type uitgaven zijn er honderden verschenen. Na de eerste vier uitgaven – hier op rij te zien – verschenen facsimile's, roofdrukken en hele series met herdrukken in Europa en Amerika. De tekst werd snel onderdeel van de literaire laat-Victoriaanse canon en bijna alle 'private presses' maakten er een editie van. Commerciële uitgaven met kleurenplaten werden ook een mode: alle bekende illustratoren togen aan het werk: Frank Brangwyn, Willy Pogány, Edmond Dulac, Elihu Vedder, John Buckland Wright en Frans de Jong, bijvoorbeeld. De honderd publicaties in de tentoonstelling zijn een staalkaart van de veranderingen in de Khayyám-mode en weerspiegelen de druktechnische, esthetische en kunsthistorische ontwikkelingen.

In beide zalen staat één uniek stuk centraal. In de typografische zaal zal dat de eerste druk uit 1859 zijn. Die editie is nooit eerder in Nederland te zien geweest en is uiterst zeldzaam. In de zaal van de geïllustreerde edities staat een bijzonder handschrift in het middelpunt. In 1872 kalligrafeerde William Morris de gedichten op perkament. Edward Burne-Jones schilderde er illustraties bij. Beide topstukken worden in een unieke samenwerking aan Museum Meermanno uitgeleend door The British Library.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling verschijnt van Jos Biegstraaten en Jos Coumans het boek *A Book in the wilderness FitzGerald's Rubáiyát of Omar Khayyám: 150 years in print and image*.

De tentoonstelling is te zien van 31 januari t/m 5 april 2009.

Prinsessegracht 30, 2514 AP Den Haag, tel. 070 3462700, www.meermanno.nl
Geopend dinsdag t/m vrijdag van 11.00 tot 17.00 uur, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur. Op feestdagen van 12.00 tot 17.00 uur.

Bibliotheca Philosophica Hermetica

Op 21 november werd in de Westerkerk te Amsterdam de nieuwste publicatie van de Bibliotheca Philosophica Hermetica ten doop gehouden, een rijk geïllustreerd boek over de 'magische' schrijver Gustav Meyrink (Wenen 1868–Starnberg 1932). Tevens werd een aan zijn werk gewijde tentoonstelling geopend.

Het meest gelezen werk van Gustav Meyrink is de roman *Der Golem* (1915) die onmiddellijk na verschijnen een bestseller werd. Bekend is hij ook vanwege zijn fantastische, magische en occulte verhalen. Meyrink groeide op in München, Hamburg en Praag als een buitenechtelijk kind van een aristocratische baron en een actrice aan het Münchener Hoftheater. Hij begon zijn enerverende carrière als bankier in Praag; en in de café's ontpopte hij zich tevens als dandy en een vermakelijke occulte verhalenverteller. Jonge Duitstalige schrijvers en kunstenaars als Max Brod,

Paul Leppin en Hugo Steiner-Prag schaalden zich rond deze fascinerende en ietwat vreemde persoonlijkheid. Later, in München, zou hij dezelfde rol spelen.

Zijn eerste verhalen verschenen in het gerenommeerde maatschappijkritische tijdschrift *Simplicissimus*. In 1904 trok hij naar Wenen waar hij de redactie van het vergelijkbare literair-satirische tijdschrift *Der liebe Augustin* op zich nam en waar zijn griezelteksten gebruikt werden voor het fantastische experimentele drama van het Weense 'Fledermaus' theater. Vervolgens verhuisde hij naar München en de laatste twintig jaar van zijn leven bracht hij door in het nabijgelegen Starnberg am See, in het 'Haus zur letzten Latern'.

Meyrinks verhalen passen in de traditie van werken van de Duitstalige Fantastische Literatuur, een genre dat in de jaren 1910–1920 een hoogtepunt beleefde. Auteurs als Edgar Allen Poe en E.T.A. Hoffmann waren een grote bron van inspiratie en velen werden tevens beïnvloed door ideeën uit esoterische, theosofische, magische, kabbalistische en Rozenkruisertradities.

Na *Der Golem* volgden naast nieuwe verhalen de esoterische romans *Das grüne Gesicht* (1916), dat zich afspeelt in Amsterdam, *Walpurgisnacht*, *Der weiße Dominikaner*, en het laatste grote werk *Der Engel vom westlichen Fenster*, dat geïnspireerd is op het leven en werk van de beroemde Engelse Hermeticus John Dee.

In 1985 kon de Bibliotheca Philosophica Hermetica de lang verloren gewaande in potlood geschreven autograaf van *Der weiße Dominikaner* aankopen. Inmiddels is de Meyrink-verzameling uitgegroeid tot een van de meest interessante en omvangrijke. De nieuwe publicatie geeft een beeld van de schrijver aan de hand van deze verzameling, die te raadplegen is in de BPH. Verschillende thema's rond leven en werk van Meyrink maar ook de geschiedenis en vorming van de verzameling worden belicht en de vele bijzondere items uit de collectie, zoals autografen, brieven en handschriften, eerste uitgaven van verhalen en romans, fotografisch materiaal, lithografieën en tekeningen worden in hun context beschreven.

Zijn leven lang werd Meyrink gedreven door een persoonlijke onrust en onvrede met het leven, door een onbestemd gevoel van onbehagen ingegeven door een steeds intensiever verlangen naar metafysische kennis en ervaring. Aan de ene kant was hij gefascineerd door het groteske en occulte, door het populaire spiritisme en mediumisme, maar anderzijds beschouwde hij dit alles als een gevaarlijke en verkeerde weg. Yoga, taoïsme en alchemie leidden hem tenslotte naar nieuwe inzichten met betrekking tot de innerlijke spirituele wereld. Meyrink verpakte zijn boodschap, of liever gezegd verborg zijn boodschap vanaf het begin in vermakelijke verhalen en soms beklemmende romans. Het is ook aan de lezer van vandaag om in Meyrink's magische oeuvre opnieuw te ontdekken wie zijn of haar dubbelganger is, die steeds die boodschap verwoordt.

Het boek *Der magische Schriftsteller Gustav Meyrink* wil tevens een uitdaging zijn aan de onderzoeker of de biograaf die op basis van al dit materiaal Meyrink voor de 21e eeuw gestalte wil geven, literair en visionair.

In de tentoonstelling ‘De magische schrijver Gustav Meyrink’ (tot 29 mei 2009) is veel van het in het boek besproken materiaal te zien, inclusief dat uit enkele buitenlandse collecties.

Der magische Schriftsteller Gustav Meyrink, door Theodor Harmsen, Amsterdam, In De Pelikaan 2009. Prijs: € 39,50

Bibliotheca Philosophica Hermetica, Bloemstraat 13–19, Amsterdam
Geopend van maandag t/m vrijdag 9.30–12.30 en 13.30–17.00. Gratis toegang.

Grafisch Museum Groningen

Van 16 januari tot 29 maart is in Groningen de tentoonstelling *Margriet Winterboeken* te zien.

De winterboeken van het tijdschrift hebben een lange traditie. Ze werden vanaf de jaren '50 uitgegeven voor de jeugd en zaten vol verhalen, spelletjes en tekeningen. Ze komen voort uit de zogenaamde ‘annuals’ die in Groot-Brittannië werden uitgegeven. Niet alleen Margriet gaf winterboeken uit, maar ook verschenen diverse andere boeken die op dezelfde leest geschoeid waren. Tot op de dag van vandaag geven jeugdbladen als Donald Duck, Tina en Taptoe elk jaar een winterboek uit.

Anneke Gankema verzamelde de prachtige oude winterboeken en annuals en laat ze zien in onze wintertentoonstelling.

Rabenhauptstraat 65, 9725 CC Groningen, tel. 050–5256497,

www.grafischmuseum.nl

Geopend dinsdag t/m zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

Bijzonder Collecties Universiteit van Amsterdam

Tot zondag 8 maart is nog te zien *Romeyn de Hooghe. De verbeelding van de late Gouden Eeuw*.

Romeyn de Hooghe (1645–1708) was in zijn tijd beroemd en berucht. Als artistieke duizendpoot, ‘pictor doctus’ (geleerd kunstschilder), was hij in de eerste plaats een zeer productieve en snelwerkende etsen en boekillustrator. Hij maakte spraakmakende nieuws- en spotprenten en illustreerde de meest uiteenlopende boeken:

van theologische werken tot pikante vertellingen. Daarnaast voerde hij muur- en plafondschilderingen uit en ontwierp hij triomfbogen, tuinen, glasramen, bokalen en penningen.

Het driehonderdste sterfjaar van De Hooghe was aanleiding voor een intensieve samenwerking tussen het Rijksmuseum, het Stadsarchief Amsterdam, het Amsterdams Centrum voor de Studie van de Gouden Eeuw en de Bijzondere Collecties. Het resultaat is een tentoonstelling die de veelzijdigheid van deze bijzondere kunstenaar en chroniqueur van de late Gouden Eeuw laat zien. De expositie is onderdeel van Amsterdam Wereldboekenstad.

Romeyn de Hooghe was een ambitieuze ondernemer. Zijn leven begon als zoon van een eenvoudige Amsterdamse knopenmaker en eindigde in Haarlem, waar hij in 1708 stierf als een succesvol en vermogend man. Hij was een figuur vol tegenstellingen, even kleurrijk als omstreden, en gaf ongezouten zijn mening over tal van onderwerpen. Dat werd niet altijd door iedereen gewaardeerd. De Hooghe raakte verwickeld in een pamflettenoorlog waarin hij werd beschuldigd van losbandigheid, godslastering en diefstal.

Boven alles was Romeyn de Hooghe een meester in de verbeelding van zijn tijd. Het publiek kon zich met zijn prenten een voorstelling maken van bijvoorbeeld het rampjaar 1672, de Glorious Revolution in 1688, waarbij stadhouder Willem III koning werd van Engeland, en de oorlogen van de Habsburgse keizers tegen de Turken. Het was een politiek en sociaal onrustige tijd, maar ook een tijd die kunsthistorisch onderbelicht is; de grote meesters – Hals, Rembrandt en Vermeer – waren immers overleden. Romeyn de Hooghe is dé representant van de late Gouden Eeuw. Zijn rijk geschakeerde oeuvre biedt inzicht in een ‘vergeten’ periode.

Bij de tentoonstelling verschijnt *Romeyn de Hooghe. De verbeelding van de late Gouden Eeuw*. Onder redactie van Henk van Nierop e.a. Uitgegeven door Waanders Uitgevers, Zwolle, in samenwerking met de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, 312 pagina's, rijk geïllustreerd. € 39,95. ISBN 978-90-400-8557-4.

Oude Turfmarkt 129, 1012 GC Amsterdam

De tentoonstelling en het Museumcafé zijn geopend op maandag t/m vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zaterdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

Nieuw verschenen

De Vier Seizoenen

Elze ter Harkel – *Drie zonen* 1*2*3

Uit het juryrapport Mooi Marginaal 2006–2007: Deze uitgave bevat een keuze uit dagboeknotities, kleine overdenkingen en observaties van jaren geleden. Veel gezongen versjes, bewaard gebleven tekeningen en regels en liederen die in het collectieve gezinsgeheugen zijn blijven hangen. De aanleiding was het veertigjarig huwelijksjubileum van de drukker en zijn geliefde. Wat deze uitgave zo bijzonder maakt, is het leven dat er in zit. (...) Vaak zie je dat dit soort gelegenhedsuitga-

ven net over de top gaat, er gebeurt immers veel in veertig jaar, maar hier is dat niet het geval. (...) Kosten nog moeite zijn gespaard om deze uitgave tot iets unieks te maken. (...) 18×20,5 cm, 28 blz., meerkleuren boekdruk, illustraties deel handgekleurd, cahiersteek. Nog enkele exemplaren verkrijgbaar à € 39,- + € 2,- bijdrage verzending. Giro 862508, t.n.v. E. ter Harkel/ Groningen

Herman Verbeek – *Drukkershand*

Een gedicht dat de auteur schreef bij gelegenheid van de pensionering van de drukker. De inhoud betreft de chaos in den beginne, de mens die met krassen en tekens en later met lood grip krijgt en *zo werd de taal door drukkershand bewaard in schoonheid*. 11,5×13 cm, 12 blz., meerkleuren boekdruk, typografische illustraties, tekening, cahiersteek. € 9,50 incl verzendkosten. Giro zie boven.

De Buitenkant

Op donderdagmiddag 13 november werd in de Aula van de Universiteit van Amsterdam de Rijksoverheid Serif en Sans gepresenteerd: de nieuwe letter van de gehele Rijksoverheid. De aantekeningen en ontwerpen voor dit lettertype zijn toegevoegd aan de typografische verzamelingen van de Bijzondere Collecties. Die

het NOS-journaal. Verder verscheen er artikelen in Het Parool van 12 november en de Volkskrant van 15 november.

Letterrijk. Rijksoverheid Serifen Sans. Een letter van Peter Verheul, door Mathieu Lommen € 15,-, 12×17,5 cm, 64 pagina's, rijk geïllustreerd in vier kleuren, genaaid gebrocheerd, vormgeving: Studio Dunbar, ISBN 978 90 76452 29 6

Huis Clos

In december verscheen bij uitgeverij Huis Clos *Han Bennink: Cover art for ICP and other labels*. Het is een tweetalige uitgave met alle hoezen voor elpees en cd's die Han Bennink ontwierp vanaf de jaren '60 tot medio 2008 voor Instant Composers Pool en voor andere muziklabels. Een compleet overzicht, voorzien van relevante bijschriften en een korte inleiding van Ben van Melick over de graficus, beeldend kunstenaar en musicus Bennink.

De oplage is 750, en géén exemplaar heeft hetzelfde omslag. *Never a dull moment*: geheel in de geest van Han Benninks werk! Voor het bandpapier gebruikte ontwerper Piet Gerards de drukvormen van het binnenwerk, waaraan een extra drukgang in zwart (afwisselend positief en negatief) is toegevoegd. *Han Bennink: Cover art* is perfect gedrukt bij Lenoirschuring te Amsterdam en voorbeeldig gebonden door Van Waarden te Zaandam.

Han Bennink: Cover art is de 28ste publicatie van Uitgeverij Huis Clos, dat al een geschiedenis van ruim twee decennia kent van even fraai vormgegeven als relevante uitgaves. Eind februari zal verschijnen *Ziek van de zee. Paul van Ostaijen en de mystiek* van Jan Oegema, een erudiet en verrassend essay over Paul van Ostayen, zijn poëzie en zijn veronderstelde preoccupatie met de mystiek.

Huis Clos is een samenwerkingsproject van grafisch ontwerper en oprichter Piet Gerards, boekbinder Jo Linssen en neerlandicus Ben van Melick.

Zie voor andere Huis Clos-uitgaven: www.uitgeverijhuisclos.nl

Het Gonst

Een nieuwe uitgave van Het Gonst: *Onbeduidende polka*, een gedicht van Paul van Ostaijen, in 1927 voor het eerst gepubliceerd in *Vlaamsche Arbeid*. Nadien verscheen het in de *Verzamelde gedichten*, uitgegeven bij Prometheus/Bert Bakker.

Het gedicht is het uitgangspunt voor een uitgave waarin onderzoek en experiment een belangrijke rol spelen. Dat heeft geleid tot een in meerdere opzichten verrassend resultaat.

De illustratie is afkomstig van een zinkcliché dat werd aangetroffen in de resten van wat ooit 'Drukkerij Artis' te Antwerpen heette. De tekst werd met de hand gezet uit de Spectrum en Gill. Verschillende papiersoorten: Zerkall, Hahnemühle en oud-roze Zenith.

Onbeduidende polka verschijnt in een oplage van 50 genummerde en door de uitgever gesigneerde exemplaren.

Formaat: 26,5×19 cm., 16 pag., gebonden met cahiersteek.

Prijs: € 30 excl. verzendkosten (€ 5)

Info en bestellen: Schotensesteenweg 112, B-2100 Deurne (Antwerpen), e-mail dickwessels@skynet.be

Ampersand

Wilhelmus, gezet en gedrukt door margedrukkerij Ampersand.

Gebonden door Saskia de Boer.

32 pag. + omslag – 10,5×10,5 cm, 145 exx.
genummerd 1–145

Kosten: € 6,00 incl. verzendkosten

Bestellen: Nieuwe Vaart 12, 8426 RA Appelscha,
tel. 0516 – 433 809,
e-mail ampersand-z@hetnet.nl

Druksel

Bij Druksel zijn verschenen:

- *Handschreeuwoor* van Tonnus Oosterhoff
- *Buiten* van Arnoud van Adrichem
- *Bodemsanering* van Peter van Lier en Machteld van Buren
- *Een microspoor in de poëzie: over Reve*, een essay van Peter van Lier

Bestellen: Johan Velter, Gentbruggestraat 106, BE-9040 Gent, +32 (0)473.50.99.18.
Meer informatie op www.druksel.be.

Gravemaker+Scott

Verschenen bij Gravemaker+Scott: 'A Remembrance Day', een gedicht door Paolo Dante in het dialect van de Shetland eilanden, gevolgd door een Engelse transcriptie. Acht paginas, gezet in de Stempel Garamond en gedrukt in een oplage van 90 exemplaren op Hahnemühle Butten. Formaat 11×27,5 cm.

Prijs: € 10. Te koop bij Minotaurus boekwinkel in Amsterdam of een e-mail naar tomscot@btinternet.com.

Kopwit

Gerrit Jan Zwier, reiziger, schrijver, antropoloog en wandelaar verhaalt in de novelle *Een oranje haas* hoe de levendige Zilver schoon de eerder in het slot gevallen poort van het vrouwenrijk weer voor haar overspelige minnaar Aaldert heeft geopend en hoe zij die open houdt. Gaat Margriet dat ook lukken?

Een oranje haas van Gerrit Jan Zwier verscheen ter gelegenheid van zijn dertigjarig auteurschap in de nazomer van 2008.

Vormgeving en typografie: Dominiek van Gent

Bandontwerp: Silvia Zwaaneveldt

Oplage: 140 exemplaren met een afbeelding naar een ets van Hans Walenkamp.

€ 25 (excl. € 3 verzendkosten)

36 p.

Bestellen: Swammerdampad 89, 2334 DA Leiden, e-mail jvg32@xs4all.nl of via www.kopwit.org.

Jozef Moetwillig

Nieuw verschenen bij private pers Jozef Moetwillig, Gent: *Wat weet ik?*

Deze versie van de Zinspreuken uit de Librije van Montaigne verschijnt, als zijn 100ste boek, ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van erudiet vertaler Paul Claes.

De hoogste verdieping van zijn kasteeltoren richtte Montaigne in als bibliotheek. Op de zolderbalken liet hij de zinspreuken schilderen, 25 Griekse en 32 Latijnse opschriften, ontleend aan antieke sceptici en aan de Latijnse bijbel, die hem bij het schrijven van zijn Essais aan zijn sceptische levenshouding moesten herinneren.

Wat weet ik?/Que sçais-je? is de 23ste bibliothele uitgave en realisatie van private pers 'Jozef Moetwillig' te Gent. De grafische vormgeving is van Jos Brabants.

De tekst (Grieks, Latijn en vertaling plus bronvermelding) is gezet uit Griekse losse letter en de Garamond c. 12 en gedrukt op Caxton crèmewit, 90 g/qm op een oplage van 25 exemplaren standaardeditie voor de auteur.

Een luxe-editie in foedraal bevat een gesigioneerde ets in vernis mou van Karel Dieckx, is gedrukt door Henri Hemelsoet in zijn atelier 'De Zachte Klaarte', gesigioneerd door de vertaler en genummerd van I-X.

Formaat: 185×205 mm

Uitvoering: gebrocheerd met stofwikkkel in Lokta (Nepalees papier) met titel in sepia-opdruk.

Grafisch ontwerp en uitv. stofwikkkel: Jos Brabants

Aantal pagina's: 70

Tekstdruk: zwart (titel en eindpunt in vermiljoenrood)

Papier: Caxton crèmewit, 90 g/qm

Inlichtingen en bestellen: E. Maeyensstraat 18, B-9040 Sint Amandsberg (België), e-mail jozef_moetwillig~telenet.be, +32 (0)473.66 17 26

Marlies Louwes

Marlies Louwes drukte een hoofdstuk uit *Das falsche Gewicht* van Joseph Roth (1894-1939) en vroeg kunstenaar Gouke Notebomer om er een tekening bij te maken.

De tekst is gezet uit de Bembo en gedrukt op Zerkall, met een omslag van Zaans bord. Het boekje telt 16 pagina's.

Voor Gouke Notebomer was de uitnodiging om deze illustratie te maken, aanleiding om voor het eerst na twintig jaar weer pen en inkt te gebuiken. Het was het begin van een half jaar koortsachtig pentekenen. Het resultaat was te zien op een expositie bij Boekhandel Godert Walter, in september van vorig jaar, waar ook het boekje officieel gepresenteerd werd.

Uit een artikel in het Dagblad van het Noorden:

‘Joseph Roth zag de oude wereld om zich heen uiteen vallen en legde met zijn romans alles nog net op tijd vast: een jaar na zijn dood zou de Tweede Wereldoorlog uitbreken. Maar het is, als je zijn boeken leest, of die oorlog in Midden-Europa eigenlijk al een halve eeuw eerder broeide, ondergronds, onderhuids, aanwezig in de levens van de mensen, in hun schrijnende armoede en statenloosheid, onder de grassen en het mos, waar ze zich uit de aarde loswrikte. Het is iets met lot en noodlot, met het onafwendbare van een manier van leven, een cultuur, die wel in een chaos leek te moeten eindigen. Waar en wanneer begint een oorlog eigenlijk? (...) Het verhaal gaat over ijkmeester Eibenschütz, over de kastanjepoffer Sameschkin, over de eenzame soldaat en over roemloze eindes van mensenlevens, zoals Roths eigen leven roemloos eindigde. Biedt de tekening misschien een antwoord op de vragen die uit de tekst omhoog komen? Nee, ze stelt dezelfde vragen.

Het boekje bestaat uit zomaar een fragment waarin een hoofdstuk begint met Solang der Sommer dauerte, war Eibenschütz glücklich. Daar, denk je dan, gaat de tekening over. Over zonlicht, warmte en geluk, terwijl die maar één regel lang blijken te duren, zolang als wij haar hierboven hebben gelezen. Wat wij vervolgens zien, is alles daar voorbij.’

Bestellen: Grevingaheerd 144, 9737 ST Groningen, e-mail M.E.Louwes@hetnet.nl. De prijs is € 30,- exclusief verzendkosten.

Ergo Pers

Armando (Amsterdam 1929) behoort tot de belangrijkste na-oorlogse Nederlandse kunstenaars. Hij wordt nationaal en internationaal gewaardeerd als beeldend kunstenaar, schrijver, film- en documentairemaker. Zijn werk handelt over existentiële en universele thema's die hij beschrijft in termen van macht en onmacht, daders en slachtoffers, herinnering, vergankelijkheid en melancholie. Armando woont en werkt in Amsterdam en Potsdam (Berlijn).

Voor Ergo Pers maakte hij een tweede 'livre de peintre', *De schepping*.

In 2007 verscheen bij dezelfde uitgever reeds *Het gevecht*, eveneens met drie gesigioneerde litho's.

De schepping/La création, met gedichten en drie lithografieën van Armando verscheen op 12 oktober 2008 bij Ergo Pers te Gent. De gedichten werden vertaald door Jan H. Mysjkin en Pierre Gallissaires. De tekst werd gezet uit Trump Mediæval (Stempel) en gedrukt door Rein Ergo die ook instond voor ontwerp en afwerking. De lithografieën werden gedrukt door Rento Brattinga. *De schepping/La création* verscheen in een beperkte oplage van vijftig exemplaren genummerd van 1 tot 50.

Bij elk exemplaar hoort een suite met drie door Armando getekende en genummerde lithografieën. Elk boek werd in het colofon gesigneerd door de kunstenaar. Formaat 28,5×36,5 cm, foedraal met opdruk. Prijs € 750.

Bestellen: Muinkkaai 30, B-9000 Gent (België), tel. + 32 (0) 9 225 60 40,
e-mail ergo.pers@pandora.be
Meer info en afbeeldingen op www.ergopers.be.

Stichting Handboekbinden

Op zaterdag 8 november 2008 publiceerde Stichting Handboekbinden op de Boekkunstbeurs in Leiden het boek *Beschrijvende Catalogus Boekbinden. Een overzicht van de vakbibliotheek van Geert van Daal, handboekbinder te Dodewaard*. Geert van Daal (ook actief margedrukker) is een verwoed verzamelaar van boeken over boekbinden, drukken, papier, boekbindmaterialen en -machines, etc. In de loop der tijd is zijn verzameling uitgegroeid tot een imposant geheel, zowel in omvang als in waarde. Onder de boeken, tijdschriften, catalogi en ander drukwerk bevinden zich unieke en kostbare exemplaren.

Een dergelijke privé-bibliotheek verdient het beschreven te worden zodat iedere geïnteresseerde in het boekenwezen indien nodig een relevante titel/auteur kan opzoeken. Gezien de aard van deze privé-bibliotheek worden de boeken weliswaar niet uitgeleend, maar ze zijn veelal wel via reguliere bibliotheken op te vragen en te lenen.

Antiquaar Leo Kerssemakers, die het boek bezorgde, heeft samen met Geert van Daal de bibliotheek geïnventariseerd en de banden beschreven. Dit resulteerde in het voor het Nederlandse taalgebied zeer uitgebreid overzicht van boeken over handboekbinden en andere (gerelateerde) onderwerpen: in deze beschrijvende catalogus zijn 1400 boeken opgenomen.

Alle boeken worden beschreven naar auteur, titel, inhoud, formaat, aantal pagina's (voor-, hoofd- en nawerk), uitgever, jaartal en bindwijze. Eén hoofdstuk is gewijd

aan circa honderd opmerkelijke boekbanden in deze vakbibliotheek en hun binders, waaronder uiteraard Geert van Daal zelf. Deze banden worden qua bindtechniek en -materialen uitvoerig beschreven, aan de hand van een tiental kleurenfoto's krijgt de lezer een goede indruk van de betreffende banden.

De catalogus wordt ingeleid door een aantal artikelen van Geert van Daal als verzamelaar, van Jan Storm van Leeuwen als boekbandkenner, van Henk ten Böhmer als, ten tijde van het schrijven van het boek, voorzitter van Stichting Boekbehoud, en van Leo Kersemakers als bezorger van het werk. Vijftien hoofdstukken worden ingeleid door begeleidende artikelen van Kersemakers waarin wordt verwezen naar belangrijke en opvallende banden.

Waar van toepassing zijn anekdotes opgenomen van Van Daal over de aanschaf van diverse banden, hierdoor krijgt de lezer een goed beeld over hoe het daarbij soms kan verkeren. Wie met de namen van auteurs in het hoofd tenslotte snel naar een bepaald werk wil zoeken kan dit doen aan de hand van een uitgebreid personenregister achterin het boek.

De titel van het boek geeft aan dat het boekbinden centraal staat. Toch is deze beschrijvende catalogus voor iedereen die belangstelling heeft voor de vele aspecten van het boekenwezen van grote waarde, of het nu een boekbinder is, een drukker, een (sier)papiermaker, een grafisch vormgever, of een antiquaar. Een grote bron van vakkennis ligt in de beschreven werken opgeslagen en kan aan de hand van deze catalogus makkelijk worden ontsloten. Dit werk mag op geen enkele boekenplank van de beroepsgroep en van de geïnteresseerde amateur ontbreken!

Beschrijvende catalogus boekbinden. Een overzicht van de vakbibliotheek van Geert van Daal, handboekbinder te Dodewaard. Bezorgd door Leo Kerssemakers. Gepubliceerd door Stichting Handboekbinden, Amsterdam. Uitgever: HAEF Publishers, Deventer, 2008. ISBN 978-90-73566-01-9.

Genaaid gebonden in linnen en papier. Formaat 17×24 cm, gedrukt op 115 grams Go Mat, ca. 325 pp., 20 z/w foto's, 16 kleurenfoto's. Met legenda, biografie van Geert van Daal en personenregister.

Voor handboekbinders en andere belangstellenden zijn er ongebonden exemplaren verkrijgbaar.

De prijs bedraagt € 34,50 voor het gebonden exemplaar en € 28,50 voor de losse katerns.

Zowel de gebonden als de ongebonden versie van het boek kunnen worden besteld via: Stichting Handboekbinden, Postbus 50076, 1305 AB Almere, 036-5319471, info@stichting-handboekbinden.nl, www.stichting-handboekbinden.nl.

Enkidu-pers

Le Grain de Sable van Michel Masson (pseudoniem van Auguste Michel Benoit Gaudichot). Uitgave naar de tekst gevonden in een exemplaar van de 3e druk verschenen in 1833 bij Laverseur, Parijs. Het voorhanden exemplaar bestaat uit twee delen samengebonden in één Franse band in halfleer met gemarmerde platten, het boekblok is gespat. Het is gedrukt op een bijbel-dundruk vergépapier. De zetsbreedte 20 pica, de letter is vrij groot: 14 punt Fournier.

Multatuli heeft *Le Grain de Sable* op enig moment in zijn jeugd gelezen. De plot ervan vertoont opmerkelijke overeenkomsten met Dekker's toneelstuk *Vorstenschool* dat uit 1870 dateert.

De eerste druk van *Le Grain de Sable* verschijnt in 1830 als een van de vier verhalen in de bundel *Daniel de Lapidair ou les Contes de l'Atelier*. Dit boek is vele malen herdrukt, waarbij Masson telkens de verhalen in de bundel nauwkeurig corrigeert, aanvult en redigeert. Het aantal verhalen in de bundel, wisselt per druk. *Le Grain de Sable* is – zover na te gaan – in alle drukken aanwezig.

Het is niet bekend, welke druk Multatuli precies heeft gelezen. In elk geval moet het een editie zijn die vóór 1837 verscheen, aangezien in dat jaar een abrupt einde komt aan Dekker's jeugd, als hij met zijn vader op de boot naar Java gaat. De derde druk uit 1833 voldoet aan deze eis.

Doel van dit project is *Le Grain de Sable* voor bredere kring beschikbaar te stellen. Op dit ogenblik is in een voor-editie een beperkt aantal exemplaren gedrukt met enkel de Franse tekst. Er wordt nog gewerkt aan een Nederlandse vertaling van het verhaal door Geertje Wolf, voor al diegenen die de Franse taal wat minder machtig zijn. Als dit eind 2008 klaar is, wordt deze tekst gecombineerd met het Frans. Daarbij komt een korte inleiding over leven en werken van Michel Gaudichot, en het belang van *Le Grain de Sable* als inspiratiebron voor Multatuli.

Want al is Gaudichot dan wel nu vrijwel in de vergetelheid geraakt, in het Parijs van zijn tijd is hij een belangrijk figuur. Behalve de vele korte verhalen, zijn er ook toneelstukken van zijn hand, en libretto's voor opera's van beroemde componisten, zoals onder andere Alphonse Adam. In zijn jonge jaren is hij danser, en later als eigenaar van het 'Montholon'-theater, heeft hij vele contacten in Frankrijk en daarbuiten.

Kopers van de apart gebonden Franse tekst kunnen rekenen op een exemplaar van de separaat gebonden vertaling. Voor een beperkt aantal exemplaren is er een illustratie van de hand van Livia Balu bij het verhaal.

Techniek: boekdruk in twee kleuren

Letter: Franse tekst in Cochin, 165–10D, vertaling in Bembo, 270–11, pagina-nummering Libra 16 pt.

Omvang: 64 pagina's in 4 katernen, zetbreedte 28 cicero, 41 regels per pagina.

Papier: Conqueror Vergé-papier, 125 grams

Illustratie: Livia Balu, Zwitserland (www.livia-balu.ch)

Oplage: 21 genummerde exemplaren

Prijs: € 55 zonder illustratie, € 75 inclusief illustratie.

Bestellen: Vaartstraat 23, 4553 AN Philippine, e-mail: enkidu1947@gmail.com

Dit project van de Enkidu-Pers is in samenwerking met het Multatuli-genootschap en het Maison Descartes. Verder met dank aan Geer Wolf, Livia Balu, Hans van den Bergh, Tom Bouman, Jos van Waterschoot.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge.

Voorzitter: Bubb Kuiper, bubbkuiper@netaffairs.nl

Secretaris: Silvia Zwaaneveldt, Gerrit Doustraat 4, 2311 XP Leiden, silvia@drukwerkindemarge.com

Penningmeester: Frans den Breejen, Korte Vleerstraat 8, 2513 VM Den Haag, frans@drukwerkindemarge.com

Nieuwe leden/adreswijzigingen graag doorgeven aan de penningmeester.

Nieuwsbrieven verschijnen 4 maal per jaar, begin januari, april, juli en oktober. Kopij voor de nieuwsbrief dient uiterlijk halverwege de voorafgaande maand binnen te zijn.

Bijdragen liefst per e-mail naar nieuwsbrief@drukwerkindemarge.com, of per post naar Nieuwsbrief Stichting Drukwerk in de Marge, Herengracht 51, 1015 BC Amsterdam (op cd of op papier getypt, zo niet in elk geval duidelijk geschreven).

Redactie: Alex Barbaix, Sander Pinkse